

جایگاه پول شویی در نقض حقوق اقتصادی شهروندان

حجت شفیعی نژاد*

چکیده

انسان‌های افزون‌خواه و طماع باهدف سود بیشتر دست به فعالیت‌های نامشروع، غیرقانونی و مجرمانه می‌زنند و از طریق چرخه پول شویی و تبدیل پول‌های کثیف ناشی از اعمال خلاف به پول‌های به ظاهر تمیز، این ثروت نامشروع حاصله را در بدنه اقتصاد جایگزین می‌نمایند که موجب اختلال در نظام اقتصادی جامعه شده، پیامدهای زیان‌بار فراوانی برای شهروندان به دنبال دارد و باعث تهدید امنیت مالی و اقتصادی شهروندان می‌گردد. پول شویی به دلیل آثار مخرب گسترده‌ای که بر ساختار اقتصادی و اجتماعی جامعه دارد باعث نقض حقوق اقتصادی شهروندی می‌شود که از آن جمله می‌توان به تخریب بازارهای مالی، فرار سرمایه از کشور، ورشکستگی بخش خصوصی، بی‌ثباتی در نرخ ارز و توزیع نابرابر درآمد اشاره نمود. مقاله حاضر بر آن است که ضمن بیان پدیده پول شویی و ماهیت آن، به تبیین نقش و تاثیر پول شویی در نقض حقوق اقتصادی شهروندان پرداخته و ابعاد مختلف این جرم را در حوزه حقوق شهروندی موردبررسی قرار بدهد.

کلید واژگان: پول شویی، حقوق اقتصادی، حقوق شهروندی، امنیت مالی، ثروت نامشروع

*. دانشجوی کارشناسی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی، دانشکده علوم و معارف قرآن کریم شیراز

تاریخ دریافت: ۹۹/۶/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۲/۲۵

مقدمه

در منشور حقوق شهروندی در مواد ۶۸ تا ۷۲ به شکل صریح حقوق اقتصادی شهروندان مورد تاکید قرار گرفته است، در ماده ۷۲ منشور چنین آمده است:

"دولت به منظور تأمین حقوق اقتصادی شهروندان و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیتهای اقتصادی، شرایط لازم در خصوص تأمین امنیت سرمایه‌گذاری، ساده‌سازی، صراحت و ثبات در تصمیمات اقتصادی، گسترش مناسبات و پیوندهای منطقه‌ای، ایجاد تمهیدات لازم را برای حضور فعالان اقتصادی ایران در بازارهای جهانی، حمایت از نوسازی و تجهیز بنگاه‌های تولیدی به دانش روز، تنظیم هدفمند صادرات و واردات، مقابله با جرائم سازمان‌یافته اقتصادی، پول‌شویی و قاچاق کالا و ارز فراهم می‌کند."

در این ماده به صراحت، مقابله با جرم پول‌شویی به عنوان یکی از مصادیق مهم رعایت حقوق شهروندی معرفی شده است، چرا که این پدیده شوم عنوان یک جرم مالی تأثیر منفی چشم‌گیری بر رشد و توسعه اقتصادی کشور به جای می‌گذارد و با اثرات مخربی که در حوزه‌های مختلف از جمله حوزه اقتصادی دارد، امنیت جامعه و شهروندان را در بعد مالی و اقتصادی مورد تهدید و هجمه قرار می‌دهد و موجب نقض آشکار حقوق شهروندی می‌گردد.

باتوجه اهمیت این موضوع، هدف مقاله حاضر بررسی جایگاه پول‌شویی در نقض حقوق اقتصادی شهروندان و تبیین کارکردهای منفی این جرم سازمان یافته در ارتباط با حقوق شهروندی می‌باشد و تلاش شده است که در راستای همین هدف با تبیین ماهیت و موضوع شناسی پول‌شویی و بیان تاثیر آن بر اقتصاد کشور، به معرفی مصادیق نقض حقوق شهروندی ناشی از جرم پول‌شویی بپردازیم.

پول‌شویی

پول‌شویی به چرخه‌ای اطلاق می‌شود که در آن پول‌هایی که عمدتاً از طرق نامشروع و غیر قانونی به دست می‌آید را وارد چرخه رسمی اقتصاد کنند و به این ترتیب ماهیت رسمی به این پول‌ها می‌دهند پول‌شویی یک جرم تبعی و فرعی است و همواره وابسته به جرم اصلی از قبیل قاچاق مواد مخدر اختلاس، ارتشاء و... است و در صورت فقدان جرم اصلی، جرم پول‌شویی هم موضوعاً منتفی است. پول‌شویی موجب اختلال در نظام اقتصادی جامعه می‌شود که پیامدهای زیان‌بار فراوانی در جامعه به دنبال دارد و لذا مبارزه با این پدیده مضرو فساد انگیز از طریق پیشگیری از جرایم ناشی از پول‌شویی جهت برقراری نظم عمومی در سطح جامعه و اقتصاد

کشور ضرورت دارد... (اسماعیلی و جمشیدی راد و فقیه زاده، ۱۳۹۹، ص ۸)

تاریخچه

نخستین بار فردی به نام الکاپون گروهی به نام الکاپون‌ها را ساخت. این گروه به‌زور از مردم اخاذی می‌کردند. آنان برای پنهان‌سازی شیوه عمل خود رخت‌شوی‌خانه‌ای تأسیس کردند و وانمود می‌کردند درآمد خود را از این راه به دست می‌آورند نه از راه نامشروع. اصطلاح پول‌شویی این‌چنین شکل گرفت (تاجیک و کلانتر مهرجردی و مومیوند، ۱۳۹۶: ۸۴).

تعریف پول‌شویی

پول‌شویی عملی غیرقانونی است که درآمد حاصل از خلاف شرع یا قانون در فرایندی ساده یا پیچیده قانونی می‌شود (پرتویی، ۱۳۸۴: ۳۸). به عبارت دیگر اگر بخواهیم مفهوم پول‌شویی را ساده‌تر بیان کنیم، به شرح ذیل است:

۱. زمانی که فردی مرتکب جرم قاچاق کالا می‌شود و از آن طریق پول و اموالی به دست می‌آورد و به‌دنبال راهی برای پنهان کردن منشأ این اموال نامشروع است آن شخص مرتکب جرم پول‌شویی شده است. به‌طور خلاصه تبدیل پول کثیف به پول تمیز را، به‌طوری که منشأ آن نامشخص باشد، پول‌شویی می‌گویند. نکته قابل توجه این است که از همین تعریفی که گفته شد، نقض حقوق شهروندی روشن می‌شود؛ برای مثال همان شخصی که قاچاق کالا می‌کند فرصت اشتغال و کسب درآمد را از یک شهروند می‌گیرد. و مهم‌تر از همه، ضربه اقتصادی مخربی به کشور می‌زند؛ در واقع با وارد کردن غیرقانونی کالا، تولیدات داخلی را کد باقی می‌ماند. به عبارتی با افزایش قاچاق کالا خط فقر هم افزایش می‌یابد. به این صورت که هرچه قاچاق کالا گسترش یابد، قدرت رقابت از کالاهای تولیدی داخل گرفته می‌شود، سطح تولیدات داخلی کاهش می‌یابد و فرصت شغلی مولد از بین می‌رود یا رشد نمی‌کند؛ در نتیجه سرمایه‌گذاری جدید تولیدی انجام نمی‌گیرد و فرایند توزیع درآمد دچار اختلال می‌شود (بهربر و احسانی، ۱۳۸۷: ۱۰۶).

پول‌شویی جرمی است که شبکه بسیار وسیعی از مجرمان و افراد بی‌گناه به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم در آن دخالت دارند. (پرتویی، ۱۳۸۴: ۳۸).

جرایم منشأ پول‌شویی در ایران

قاچاق مواد مخدر و مشروبات الکلی، قاچاق کالا، گریز از مالیات، معاملات متکی به

اطلاعات درونی یا محرمانه، اخاذی، ارتشا، اختلاس، کلاهبرداری، سرقت، آدم‌ربایی، قتل و جنایت، قمار، ربا و فحشا از جمله جرایمی هستند که منشأ پول‌شویی در ایران محسوب می‌گردند. (میرزاوند، ۱۳۸۲، ص ۲۶۲ و ۲۶۳)

مولفه‌های جرم پول‌شویی

بر اساس ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی، جرم پول‌شویی عبارت است از:

۱. تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به اینکه بطور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد.

۲. تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به‌منظور پنهان کردن منشأ غیرقانونی آن با علم به اینکه بطور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد.

۳. اخفاء یا پنهان کردن ماهیت واقعی، منشأ، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، مصادیق جرم پول‌شویی در اشکال مختلف تحصیل، تملک، نگهداری، استفاده، تبدیل، مبادله، انتقال، اخفا و کتمان نمودن و کمک نمودن در راستای قانونی جلوه دادن عواید و ثروت‌های نامشروع و غیر قانونی می‌تواند متصور گردد. (گلدوزیان، ۱۳۹۶، ص ۲۳۵)

ویژگی‌های جرم پول‌شویی

جرم پول‌شویی دارای ویژگی‌هایی هست که به شرح ذیل است:

پول‌شویی از جنایت‌های سازمان‌یافته است و جنبه فراملی دارد. پول‌شویی نتیجه یک جرم است و یک جرم منشأ یا مبنا دارد. معمولاً افراد حرفه‌ای پول‌شویی می‌کنند. پول‌شویی از جرائم اقتصادی است. پول‌شویی به‌صورت عمدی است و با علم به منشأ پول انجام می‌شود. پول‌شویی می‌تواند به‌صورت ساده یا مشدد انجام شود و پول‌شو مرتکب جرم اصلی نیست (شایگان، ۱۳۹۶: ۱۷۶). پول‌شویی جرمی ثانویه است؛ یعنی برای ارتکاب این جرم باید جنایت دیگری از قبیل قاچاق مواد مخدر و آدم‌ربایی و قاچاق انسان و قاچاق اسلحه و قاچاق اجناس افتاده باشد (بهربر و احسانی، ۱۳۸۷: ۹۹).

انواع جرم پول‌شویی

جرم پول‌شویی چهار نوع است که عبارتند از: یکم. پول‌های کثیف به‌دست‌آمده از

فعالیت‌هایی که در سایر کشورها انجام می‌شود و در خارج از آن کشور تطهیر می‌شود که به آن پول شویی بیرونی می‌گویند؛ دوم. پول‌های کثیفی که در یک کشور عملیات غیرقانونی بر روی آن‌ها صورت گرفته است و در همان کشور تطهیر می‌شود که پول شویی درونی است؛ سوم. پول‌های کثیفی که در یک کشور با عملیات غیرقانونی کسب شده است و در کشور دیگری تطهیر می‌شود که آن پول شویی مهارشونده است؛ چهارم. پول‌های کثیفی که از عملیات غیرقانونی در سایر نقاط به دست آمده است و در خاک کشور انتخاب‌شده تطهیر می‌شود که این پول شویی واردشونده است (میرزایی و حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۸: ۱۲).

مراحل جرم پول شویی

غالباً در فرایند پول شویی سه مرحله وجود دارد:

۱. مکان‌یابی یا جای‌گذاری: پول‌های غیرقانونی حاصل از فعالیت مجرمانه وارد سیستم مالی می‌شود تا در دسترس نباشند و امکان کشف و ضبط آن از بین برود؛
۲. طبقه‌بندی یا لایه‌گذاری: در این مرحله در اثر نقل‌وانتقال‌های متعدد و پیاپی یک سلسله از فعالیت‌های مبادلاتی پول‌ها و عواید و درآمدهای غیرقانونی ناشی از فعالیت‌های مجرمانه تغییر وضعیت داده است و با نقل‌وانتقال‌های این وجوه بین بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی کشف می‌شود و منشأ غیرقانونی فعالیت مجرمانه را دشوار می‌کند؛ چراکه با این عمل رد پول‌ها و عوائد نامشروع پنهان می‌ماند. در این مرحله وجوه و اموال نامشروع به اموال مشروع و قانونی تغییر وضعیت می‌دهد؛
۳. ادغام: در این مرحله پول وارد سیستم اقتصادی می‌شود و هویتی کاملاً مشروع می‌یابد. به‌گونه‌ای که تشخیص آن از دیگر اموال غیرممکن می‌شود. در این مرحله جرم پول شویی به‌تمام و کمال آشکار می‌شود (احمدی‌جویباری، ۱۳۹۵: ۶۳ و ۶۴).

پول شویی از منظر فقهی

- با بررسی چند روایت و قاعده فقهی به مستندات فقهی جرم پول شویی می‌پردازیم.
۱. روایت حج: در روایتی آمده اگر فرد از پول نامشروعی که کسب کرده است، به حج برود و لیبیک بگوید، ندا می‌رسد «لالیبیک و لاسعدیک» و اگر از مال حلال باشد، ندا می‌رسد «لیبیک و سعدیک» (کلینی، الکافی، ج ۵، تحقیق علی‌اکبر فخاری).

بنابراین با حج نیز پول و عواید به‌دست‌آمده از راه نامشروع پاک می‌شود (میرزایی و حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۸: ص ۱۷).

۲. حدیث ابی الحسن: ابی الحسن می‌فرماید: ای داوود! حرام رشد و نمو ندارد و اگر داشته باشد برکت ندارد و آنچه از آن هزینه می‌شود اجر و مزدی ندارد و آنچه مانده آتش او را افزون می‌کند (کلینی، الکافی، تحقیق علی اکبر فخاری).
- ملاحظه می‌شود پولی که از راه حرام به دست بیاید و در چرخه اقتصاد بیفتد حلال و مشروع نیست و بعد از مرگ مکتسب، عذاب او را بیشتر می‌کند. این روایت نیز بر حرام‌شمردن عواید حاصل از جرم و دادن ظاهر مشروع به آن یا به عبارتی به پول‌شویی دلالت دارد (میرزایی و حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۸: ۱۸).
۳. قاعده لاضرر: یکی از قواعد مهم در فقه قاعده لاضرر است که در تعریف آن آمده است: ضرر و زیان در اسلام منع شده است و افراد از ضررزدن به یکدیگر نهی شده‌اند. در ضمن امام خمینی (ره) این نهی را نهی حکومتی می‌داند. با توجه به ضررهایی که جرم پول‌شویی برای جامعه اسلامی دارد؛ پس وظیفه دولت است که این عمل را جرم بداند و با سیاست‌های متناسب از ایجاد این جرم پیشگیری و در صورت وقوع با آن مقابله کند (میرزایی و حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۸: ۱۹).
۴. قاعده ضمان ید متعاقبه: در تعریف این قاعده می‌گوییم: در صورتی که مال نامشروع و غیرقانونی به چند دست انتقال یابد، تمام ایادی در مقابل مالک مسئول‌اند؛ همچنین در تطبیق با این موضوع می‌توان گفت که نقل و انتقال‌ها و مبادله‌ها و عواید حاصل از جرم در جرم پول‌شویی مشمول قاعده ضمان ید متعاقبه شده و باطل و غیرمشروع است؛ پس تمام فعالیت پول‌شویان باطل و مشمول این اصل قرار می‌گیرد (میرزایی و حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۸: ۱۹).

حرمت پول‌شویی از دیدگاه مرحوم امام خمینی (ره)

بعد از شرح مختصر مصادیقی از روایات و احادیث و قواعد فقهی در زمینه جرم پول‌شویی، حال به بررسی دیدگاه امام خمینی (ره) درباره جرم پول‌شویی می‌پردازیم. از دیدگاه مرحوم امام تطهیر مال، نامشروع و باطل است؛ یعنی هم حرمت تکلیفی و هم حرمت وضعی دارد. امام خمینی (ره) می‌فرماید: خریدن چیزی که از قمار یا دزدی یا از معامله باطل تهیه شده باشد، باطل و تصرف در آن مال حرام است. اگر کسی آن را بخرد باید به صاحب اصلی‌اش برگرداند؛ بنابراین تطهیر مال غیرمشروع با معامله و دادوستد که جلوه مشروعی دارد، صورت نمی‌گیرد؛ از این رو ایشان می‌فرمایند که اگر صاحب آن مال را می‌شناسد، باید آن پول را به صاحبش

برگرداند و اگر صاحبش از دنیا رفته است باید به ورثه‌اش بدهد. اگر صاحب آن را نمی‌شناسد باید به همان میزان از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهد.

قرآن کریم هم در آیات شریفه ۱۸۸ سوره مبارکه بقره و ۲۹ سوره مبارکه نساء مبنی بر حرمت اکل مال به باطل، به نامشروع بودن جرم پولشویی اشاره دارد. (مطهری خواه، ۱۳۹۵، ص ۹۲ و ۹۳)

حقوق شهروندی

در قانون اساسی حقوق افراد به عنوان شهروندان جامعه مورد توجه قرار گرفته شده است که اصول ۱۹ تا ۴۲ این قانون تحت عنوان حقوق ملت بیانگر این مطلب است.

بر اساس اصل ۱۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مردم ایران از حقوق مساوی برخوردارند که در این قانون بیان می‌دارد: مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ، نژاد، زبان و مانند این‌ها سبب امتیاز نخواهد بود. (منصور، ۱۳۹۸، ص ۳۸)

تعریف حقوق شهروندی

در نظریه‌های شهروندی تعریف متعارف و نسبتاً مورد اجماع از شهروندی و به عبارت دقیق‌تر هسته مشترک تمامی تعاریف، که با محوریت دو مقوله کلیدی حق و وظیفه همراه است، شهروندی را مفهومی به‌هم‌پیوسته از حقوق و وظایف مدنی سیاسی اجتماعی می‌داند که به‌مثابه نوعی پایگاه، شأن و عضویت اجتماعی به‌تمامی افراد جامعه اعطاشده است و فارغ از تعلقات طبقاتی، نژادی، قومی، مذهبی، اقتصادی همگان را یکسان و برابر فرض گرفته و آن‌ها را واجد حق برخورداری از تمامی امتیازات، منابع و مزایای حاصله از جامعه می‌داند و نهایتاً مسئول، مکلف و موظف به مشارکت در جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند محسوب می‌نماید. (سالار کریمی، ۱۳۹۸، ص ۱۰۱) و به‌عبارت‌دیگر، حقوق شهروندی، حقوقی است فردی، مدنی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی که یک شهروند به‌واسطه زندگی در یک قلمرو جغرافیایی خاص و باوجود رابطه‌ای میان او و دولت حاکم از آن برخوردار می‌شود. (روشن و بیراوندو یاراحمدی، ۱۳۹۳، ص ۱۱۴)

انواع حقوق شهروندی

حقوق شهروندی انواعی دارد که به شرح ذیل است:

الف) حقوق مدنی، مثل حق آزادی؛ ب) حقوق سیاسی، مثل حق رأی و امکان تصدی مسئولیت در سطح حکومت؛ پ) حقوق اقتصادی و اجتماعی، مثل حق مالکیت و حق کار کردن؛

ت) حقوق فرهنگی، مثل حق داشتن سنت‌ها و شیوه‌های زندگی متفاوت و برابری در آموزش؛
ث) حقوق قضایی، مثل بهره‌مندی از اصل برائت. (پروین، ۱۳۸۷، ص ۱۰۱ و ۱۰۲)

حقوق شهروندان از منظر دینی

الف- از منظر قرآن کریم:

در اسلام حق حیات و اشتغال، مالکیت، آزادی و حفظ حریم خصوصی برای هر شهروند قابل احترام شمرده شده است در این راستا به آیاتی از قرآن که به حقوق شهروندی اشاره دارد می‌پردازیم:

الف) سوره بقره آیه ۲۹: او همه آن چیزهایی که در زمین است، برای شما آفریده است.

ب) سوره اسراء آیه ۷۰: ما آدمیان را کرامت بخشیدیم و آنان را در خشکی و دریا برداشتیم و از روزی‌های پاکیزه دادیم.

پ) سوره نحل آیه ۹۰: خدا شما را به عدل و نیکی و رسیدگی به نزدیکان امر می‌کند. (تقی پور، ۱۳۹۰، ص ۳۶)

ب- از منظر مرحوم امام خمینی (ره):

از منظر امام خمینی (ره) رعایت حقوق شهروندی شرط تحقق یک اجتماع مترقی ایست و در حقیقت حقوق شهروندی را موهبتی الهی دانسته که هیچ مقامی حق سلب آن را ندارد و تفاوت‌های بشری نمی‌تواند در کیفیت و کمیت آن اثرگذار باشد در حقیقت شاکله دیدگاه امام خمینی (ره) در خصوص حقوق بشر آن است اگر اسلام ناب در جامعه پیاده شود، دغدغه‌ای در قالب حقوق شهروندی از قبیل آزادی، آزادی اندیشه، آزادی بیان، حق تعیین سرنوشت وجود نخواهد داشت. (شادمانی، ۱۳۹۵، ص ۲۱)

حقوق اقتصادی شهروندان

یکی از مصادیق مهم حقوق شهروندی، حقوق اقتصادی است که در منشور حقوق شهروندی در مواد ۶۸ تا ۷۲ به شکل صریح این حقوق مورد تأکید قرار گرفته است و به آن‌ها اشاره می‌کنیم.

ماده ۶۸- شهروندان در حق دستیابی به فرصت‌های اقتصادی و امکانات و خدمات عمومی و دولتی برابرند. انعقاد قراردادهای و پیمان‌های بخش عمومی و دولتی با بخش خصوصی و اعطای هر نوع مجوز در حوزه اقتصادی به شهروندان باید با رعایت قوانین و مقررات مربوط و رقابت

منصفانه در دستیابی به فرصت‌ها و امکانات انجام شود.

ماده ۶۹- حق شهروندان است که از فرایند وضع، تغییر و اجرای سیاست‌ها، قوانین و مقررات اقتصادی اطلاع داشته باشند و نظرات خود را به اطلاع مرجع تصویب‌کننده برسانند و بافاصله زمانی مناسب از اتخاذ تصمیمات متفاوت باسیاست‌ها و رویه‌های پیشین مطلع شوند تا بتوانند خود را برای وقوع تغییرات آماده کنند و پس از اتخاذ تصمیم و برای رعایت اصل شفافیت، شهروندان حق دارند با اطلاع‌رسانی عمومی از تصمیمات آگاهی یابند.

ماده ۷۰- حق شهروندان است که به صورت برابر و با شفافیت کامل از اطلاعات اقتصادی و از جمله اطلاعات مربوط به برگزاری مزایده‌ها و مناقصه‌ها مطلع شوند.

ماده ۷۱- دولت فضای قانونمند، شفاف و رقابتی منصفانه را برای انجام انواع فعالیت‌های اقتصادی شهروندان و امنیت سرمایه‌گذاری آن‌ها تضمین می‌کند.

ماده ۷۲- دولت به منظور تأمین حقوق اقتصادی شهروندان و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی، شرایط لازم در خصوص تأمین امنیت سرمایه‌گذاری، ساده‌سازی، صراحت و ثبات در تصمیمات اقتصادی، گسترش مناسبات و پیوندهای منطقه‌ای، ایجاد تمهیدات لازم را برای حضور فعالان اقتصادی ایران در بازارهای جهانی، حمایت از نوسازی و تجهیز بنگاه‌های تولیدی به دانش روز، تنظیم هدفمند صادرات و واردات، مقابله با جرائم سازمان‌یافته اقتصادی، پول‌شویی و قاچاق کالا و ارز فراهم می‌کند.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود حقوق اقتصادی شهروندان در راستای تأمین امنیت مالی و اقتصادی آحاد افراد جامعه و حمایت و تسهیل فعالیت‌های اقتصادی و رونق کسب‌وکار است که در نهایت باید به رفاه و کمک به معیشت شهروندان منتهی گردد و لذا هر اقدامی که با این حقوق منافات داشته باشد، تضییع و نقض مسلم حقوق شهروندی محسوب می‌شود و باید با آن مبارزه نمود که یکی از مصادیق بارز آن جرم پول‌شویی است.

نقش و تاثیر پول شویی در نقض حقوق اقتصادی شهروندی

انواع پول‌هایی که می‌تواند به صورت نامشروع در جامعه مطرح باشد به سه گروه پول‌های کثیف یا پول‌های آغشته به خون و پول‌های سیاه و پول‌های خاکستری تقسیم می‌شود؛ پول کثیف یا آغشته به خون به مجموعه درآمدهای نامشروعی اطلاق می‌گردد که در اثر عملیات قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان، اقدامات تروریستی و امثالهم به دست آید. پول سیاه پول‌های حاصل از قاچاق کالا است به نحوی که درآمدهای حاصل از قاچاق کالا و شرکت در معاملات

پرسود دولتی که خارج از عرف طبیعی صورت می‌گیرد، باعث پیدایش این قبیل پول می‌شود و پول خاکستری درآمدهای حاصل از فروش کالا یا انجام دادن کارهای تولیدی است ولی از نظارت دولت پنهان می‌ماند که معمولاً برای فرار از مالیات صورت می‌پذیرد. (police.ir)

موفقیت در عملیات پول شویی با سودآور بودن عملیات مجرمانه مقدم بر جرم پول شویی، رابطه مستقیم دارد یعنی هرچه موفقیت در عملیات بیشتر باشد، سودآوری عملیات هم بیشتر است در نتیجه جرم و جنایت و خشونت و ناامنی، اعتیاد و قاچاق مواد مخدر، فحشا و بیماری ایدز، قاچاق زنان و کودکان و اختلاس و ارتشا در جامعه گسترش پیدا کرده و تاثیر مستقیم و انکارناپذیری بر روی زندگی افراد و کیفیت آن دارد. (گلدوزیان، ۱۳۹۶، ص ۲۴۳) و جرم پول شویی با انتقال قدرت اقتصادی از بازار و دولت و شهروندان به مجرمان و سازمان‌های متخلف، ضربات غیرقابل جبرانی را به امنیت و سلامت اقتصادی جامعه و شهروندان وارد می‌سازد... (رهبر و زال پور و میرزاوند، ۱۳۸۲، ص ۲۸)

پول شویی با آثار منفی و مخربی که بر جا می‌گذارد موجب اختلال در نظام اقتصادی جامعه و نقض آشکار حقوق اقتصادی شهروندان به ویژه مواردی که در منشور حقوق شهروندی مورد تاکید قرار گرفته است، می‌گردد که به آن‌ها اشاره می‌نماییم.

۱. از دست رفتن کنترل سیاست‌های اقتصادی

الف. درآمدهای نامشروع و تطهیر آن‌ها در بودجه عمومی دولت تأثیرگذار است و در کنترل سیاست‌های اقتصادی دولت تأثیر می‌گذارد؛

ب. دارایی‌های انباشته شده ناشی از درآمدهای پول شویی می‌تواند در بازار حاشیه‌ای یا اقتصادهای کوچک به کار گرفته شود؛

پ. پول شویی می‌تواند اثری معکوس بر نقدینگی و نرخ بهره بگذارد.

۲. از بین رفتن امنیت اقتصادی

الف. ورود منابع خارجی به کشور با هدف تطهیر، به قاچاق چپان و حاملان پول کثیف این امکان را می‌دهد تا دامنه فعالیت خود را گسترش دهند و علاوه بر تهدید سلامت اقتصادی و اجتماعی کشور، هزینه‌های مستقیم آشکاری بر نیروهای قضایی و انتظامی کشور تحمیل می‌کند؛

ب. این منابع باعث افزایش دامنه فساد اقتصادی می‌شود؛

پ. این منابع باعث تخریب نهادهای مالی می‌شود (بهربر و احسانی، ۱۳۸۷: ۱۰۴ و ۱۰۵).

۳. تأثیر منفی بر نرخ سود بانکی و نرخ ارز

یکی از روش‌های کار پول‌شویان، سرمایه‌گذاری در دیگر کشورهاست. این سرمایه‌گذاری‌ها در کشورهایی که نرخ ارز شناور دارند موجب افزایش تقاضا برای پول کشور پذیرنده پول‌های ناپاک و همچنین افزایش عرضه پول خارجی در آن کشور خواهد شد. این عوامل، دگرگونی‌های کاذب در نرخ ارز پدید می‌آورند.

به‌علت سیال‌بودن این پول‌ها در مدت کوتاهی از کشوری به کشور دیگر می‌رود و می‌تواند زمینه‌ساز دگرگونی‌های پیاپی و ناپایداری در بازار ارز کشورها شود. درباره نرخ سود بانکی همان‌گونه که گفته شد تغییر عرضه و تقاضای پول که یکی از آثار پول‌شویی است، می‌تواند مایه تغییر یافتن نرخ بهره و سود بانکی شود (صبوری دیلمی و شفیعی، ۱۳۸۸: ۲۵۰).

۴. تغییر جهت سرمایه‌گذاری‌ها و خروج سرمایه‌ها

از آن‌رو که پول‌شویان به سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت در زمینه‌های خدماتی می‌پردازند، این سرمایه‌گذاری‌های کوتاه‌مدت به‌علت ناپایدار بودن و امکان خروج سریع سرمایه از کشور صدمه‌های جبران‌ناپذیری بر بدنه اقتصاد کشور می‌زد (صبوری دیلمی و شفیعی، ۱۳۸۸: ۲۴۹).

۵. آلودگی و بی‌ثباتی بازارهای مالی و بی‌اعتمادی مردم

بازار سهام، یکی از زمینه‌های استفاده‌شده پول‌شویان در کشورهای گوناگون است. با ورود این پول‌ها به بازار سرمایه باید منتظر بود که این بازار نیز مانند دیگر بازارها از تعادل خارج شود و قیمت‌های کاذب و ناپایدار در آن‌ها پدیدار شود (صبوری دیلمی و شفیعی، ۱۳۸۸: ۲۵۰).

۶. کاهش درآمد دولت

یکی دیگر از آثار زیان‌بار پول‌شویی کاهش درآمدهای دولت است که به‌طور غیرمستقیم به اشخاصی که مالیات خود را صادقانه پرداخت می‌کنند، لطمه می‌زند. علاوه بر این پول‌شویی در گردآوری مالیات مشکل‌ساز می‌شود (رهبر و زال‌پور و میرزاوند، ۱۳۸۲: ۲۷).

افزایش فساد مالی باعث کاهش درآمد دولت می‌شود؛ در نتیجه نرخ مالیاتی افزایش می‌یابد؛ در واقع پایه مالیاتی کاهش می‌یابد؛ یعنی دولت تنها از کسانی مالیات دریافت می‌کند که توان فرار از پرداخت مالیات را ندارند. این افراد کسانی جز طبقه کارمند و کارگر نیستند؛ چراکه مالیات آن‌ها پیش از پرداخت حقوق کسر می‌شود. بدین‌وسیله اختلاف طبقاتی هر روز بیشتر می‌شود (کیانی‌زاده و بکی‌حسکویی، ۱۳۸۴: ۶۸).

۷. تضعیف یکپارچگی و کامل‌بودن بازارهای مالی

مؤسسه‌های مالی متکی به عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه در مدیریت مناسب دارایی‌ها و انجام به‌موقع تعهدات و عملیات خود با مشکلات بیشتری مواجه‌اند؛ برای مثال مقدار زیادی پول با هدف پول‌شویی وارد مؤسسه مالی می‌شود؛ اما به‌طور ناگهانی و بدون اعلام و اخطار در پاسخ عوامل غیربازاری، مانند اقدامات قانونی از مؤسسه خارج می‌شود. این کار ممکن است، مشکلاتی در زمینه نقدینگی و امور اجرایی در بانک‌ها ایجاد کند (رهبر و زال‌پور و میرزاوند، ۱۳۸۲: ۲۶).

۸. تخریب بازار مالی

ثبات بازار مالی به سازگاری و تعامل بین دو عنصر عرضه‌کننده و تقاضاکننده منابع در آن متکی است. تغییر در رفتار این عناصر به عوامل بستگی دارد که سیاست‌گذاران با برنامه‌ریزی مناسب می‌توانند آن عوامل را تحت تاثیر قرار داده و از نظر مالی بازار را به سمتی که تمایل دارند هدایت کنند. عملیات پولشویی منابع زیادی از پول را وارد بازار مالی می‌کند که این ورود منابع تابع عوامل شناخته شده و قابل کنترل نیست. از سوی دیگر، در زمان معینی برای انجام یک فعالیت غیر قانونی دیگر، حجم عظیمی از پول را به‌صورت ناگهانی از بازار خارج می‌سازد که این هم بدون اطلاع و تحت تاثیر عواملی غیر از عوامل موثر بر جریان فعالیت قانونی بازارهای مالی است. چنین حرکتی، چه ورود نامعقول و چه خروج ناگهانی منابع، بازار مالی را با مشکل مواجه کرده و در واقع کارایی آن را در اقتصاد کاهش می‌دهد. به دنبال انجام چنین عملیاتی از جانب پولشویان و ایجاد موانع بر سر راه فعالیت‌های صحیح بازار مالی، اعتماد صاحبان منابع به این بازارها و در نتیجه انگیزه صاحبان منابع برای استفاده از این بازارها از بین خواهد رفت. در اقتصادهای مبتنی بر نرخ بهره ورود چنین منابع فراوانی به بازار و همچنین خروج نابهنگام آن نرخ بهره را تحت تاثیر قرار می‌دهد. از این رو، همان‌گونه که در این بازارها نرخ بهره نقش اساسی و مهمی در تدوین روابط اقتصادی دارد، طبیعی است که نوسانات و آشفتگی در چنین متغیری دیگر متغیرهای اقتصادی را با بی‌ثباتی روبه‌رو می‌کند. همچنین عملیات پولشویی در یک اقتصاد باز می‌تواند موجب ورود و خروج منابع از یک کشور بدون توجه به حجم فعالیت اقتصادی آن کشور شود، نرخ ارز را تحت تاثیر منفی قرار دهد که نتیجه آن به هم ریختگی بخش خارجی اقتصاد و به دنبال آن عدم تعادل در بخش‌های داخلی اقتصاد خواهد بود؛ زیرا نرخ ارز یکی از متغیرهای مهم و کلیدی در اقتصاد باز به شمار می‌رود. نکته مهم دیگر اینکه مؤسسه‌های مالی که با تکیه بر جرایم ایجاد می‌شوند و در بازارهای مالی قانونی جایگاهی پیدا

می‌کنند، قدرت بیشتری برای مدیریت دارایی‌هایشان به دست می‌آورند که این امر باعث می‌شود در بازارهای مالی به عنوان یک قدرت انحصاری عمل کرده جریان هدایت بازار را به سود خود تغییر دهند. (کیان مهر، ۱۳۸۳، ص ۵۴ و ۵۵)

۹. افزایش ریسک خصوصی سازی اقتصاد

مجرمان با دخالت در بازارهای مالی و شرکت در مزایده‌ها با پیشنهاد قیمت‌های بالاتر، باتوجه به میزان بالای دارایی، اولاً تلاش می‌کنند عواید غیرقانونی را با درآمد قانونی مخلوط کنند و ثانیاً فعالیت‌های خصوصی‌سازی را به ضرر رشد و توسعه اقتصادی جهت دهند. بدیهی است، در چنین وضعیتی سیاست خصوصی‌سازی با موفقیت همراه نخواهد بود. (کیان مهر، ۱۳۸۳، ص ۵۶)

۱۰. هزینه‌های دولت

پولشویی، موجب افزایش هزینه‌های بخش دولتی می‌شود. هزینه‌های مربوط به ایجاد فضای امن برای مرزهای کشور، مبارزه با قاچاق کالا، مبارزه با آثار زیانبار و تخریبی مواد مخدر، بازپروری و درمان معتادان، هزینه‌های دولتی مربوط به محاکم و دادگاه‌های رسیدگی‌کننده به این جرایم جنبه‌های کیفری و زندان‌ها و ... از جمله هزینه‌های دولتی در این زمینه محسوب می‌شوند. پس نتیجه می‌گیریم با افزایش شاخص‌های پولشویی (میزان جرایم و اقتصاد زیرزمینی) شاهد افزایش مخارج دولت خواهیم بود. (نصراللهی و حکیمی، ۱۳۹۴، ص ۱۴۵ و ۱۴۶)

۱۱. تاثیر منفی بر توزیع درآمدها

یکی از آثار پولشویی تاثیر منفی بر توزیع درآمد در جامعه است. فعالیت‌های مجرمانه اقتصادی و به دنبال آن، عملیات پولشویی درآمد را به نفع کسانی توزیع می‌کند که تمایلی برای به‌کارگیری آن‌ها در بخش تولیدی و سرمایه‌گذاری واقعی ندارند. علاوه بر این آن‌ها به پرداخت مالیات و دیگر عوارض قانونی این درآمدها نیز تمایلی ندارند. در نتیجه وضعیت درآمدی دولت نیز با مشکل روبه‌رو می‌شود و دولت برای دستیابی به درآمد موردنظر خود مجبور به افزایش نرخ مالیاتی می‌گردد که این امر موجب ایجاد تنگنا و فشار بر فعالیت‌های قانونی می‌شود و در نهایت توزیع عادلانه درآمد را تحت تاثیر منفی قرار می‌دهد. (کیان مهر، ۱۳۸۳، ص ۵۶)

۱۲. تضعیف بخش خصوصی

پول‌شویان با سرمایه‌گذاری در شرکت‌های دیگر می‌کوشند تا پول‌های به‌دست‌آورده از

فعالیت‌های غیرقانونی را پنهان کنند و این شرکت‌ها که به پول‌های کلان دسترسی دارند، فراورده‌های خود را با قیمت‌های کمتر از رقیبان عرضه کنند. این وضع، رقابت را برای شرکت‌های قانونی بسیار دشوار می‌کند و باعث رانده شدن آن‌ها از بازار و تضعیف بخش خصوصی می‌شود (صبوری‌دیلمی و شفیع، ۱۳۸۸: ۲۴۹ و ۲۵۰). به عبارتی پول‌شویان به منظور اخفای درآمدهای حاصل از فعالیت غیرقانونی خود، شرکت‌های مختلفی تشکیل می‌دهند و عواید به‌دست‌آمده را با وجوه قانونی ادغام می‌کنند و به این ترتیب محصولات خود را با قیمت کمتر به بازار روانه می‌کنند. این موضوع، رقابت را برای شرکت‌های خصوصی مشکل می‌کند و باعث تضعیف بخش خصوصی می‌شود؛ پس به‌طور کلی کاهش درآمدهای مالیاتی و افزایش خط فقر و کاهش سطح تولیدات داخلی و اشتغال و به‌مخاطره‌افتادن حاکمیت ملی به‌علت نفوذ باندهای جنایتکار در اقتصاد کشور از طریق واسطه‌ها از دیگر پیامدهای منفی اقتصادی رواج پول‌شویی در کشورهاست (اردبیلی، ۱۳۸۲: ۱۸۴).

فرآیند عملیات پولشویی می‌تواند فعالیت‌های اقتصادی بخش خصوصی را که در چارچوب مقررات و قانون عمل می‌کنند را به شکل‌های زیر با مشکل روبه‌رو کند:

مجرمان برای قانونی جلوه دادن درآمدهای غیرقانونی خود از فعالیت‌های به‌ظاهر موجه استفاده می‌کنند. این فعالیت‌ها، که به منابع درآمدی حاصل از قاچاق و فعالیت‌های غیر قانونی دیگر دسترسی دارد، به آن‌ها اجازه می‌دهد که تولیدات بنگاه‌های موردنظرشان با سوبسید فراوان از جانب مجرمان و درآمدهای غیرقانونی‌شان اداره شود. در نتیجه، قیمت پیشنهادی آن‌ها برای کالا و خدمات موردنظر می‌تواند حتی کمتر از قیمت تمام شده سایر بنگاه‌ها باشد. توانایی‌های ظاهری و حمایت‌های چشمگیر از جانب دست‌اندرکاران فعالیت‌های مجرمانه سازمان یافته از این بنگاه‌ها موجب پیدایش مزیت نسبی برای جذب منابع از بازارهای مالی برای این دست از بنگاه‌ها می‌شود. در نتیجه، در عمل رقابت با آن‌ها دشوار بوده و موجب خروج بنگاه‌های قانونی از جریان فعالیت‌های اقتصادی می‌شود. این بنگاه‌های قدرتمند در عمل رهبری بنگاه‌های دیگر را در فعالیت‌های خاص به عهده می‌گیرند. باتوجه به این نکته، که سود حاصل از این فعالیت‌های اقتصادی هدف آن‌ها نبوده و انجام آن‌ها صرفاً برای ظاهرسازی و کاهش ریسک استفاده از درآمدهای غیرقانونی است، فعالیت موردنظر را به بی‌ثباتی و آشفته‌گی خواهد کشید. آن‌ها برای مقاصد مجرمانه خود در مقطعی از زمان فعالیت خاصی را انتخاب و روی آن سرمایه‌گذاری می‌کنند، زمانی که به اهداف خود رسیدند تمامی منابع را به یکباره از آن فعالیت خارج و آن را با رکود شدید و ورشکستگی روبه‌رو می‌سازند. (کیان مهر، ۱۳۸۳، ص ۵۵)

مقابله با جرم پول شویی

آگاهی عمومی اجتماع از تخلفات مالی و بسیج شدن وسایل ارتباط جمعی و سیاست‌گذاری مناسب کشور و اجرای مقررات و قوانین مشخص و تلاش مسئولان در این زمینه می‌تواند از جمله راهکارهای مبارزه با پول شویی باشد (تاجیک و کلانترمه‌جردی و مومیوند، ۱۳۹۶: ۹۰). ماهیتی پول شویی، بسیار پیچیده و خاص است؛ بنابراین برای مهار آن باید از روش‌های ویژه بهره گرفت تا بتوان با آن مقابله کرد.

ضمانت اجرای مقابله با جرم پول شویی

بر اساس ماده ۹ قانون مبارزه با پول شویی مصوب سال ۱۳۸۶ش دو نوع ضمانت اجرا داریم:

۱. استرداد درآمد و عواید حاصل از ارتکاب جرم؛

۲. جزای نقدی به میزان یک‌چهارم عواید حاصل از جرم؛

تبصره ۱. چنانچه عواید به‌دست‌آمده از اموال دیگری تبدیل یا تغییر یافته باشد، همان اموال ضبط خواهد شد.

تبصره ۲. صدور و اجرای حکم ضبط دارایی و منافع به‌دست‌آمده از آن در صورتی است که متهم به‌لحاظ جرم منشأ دربرگیرنده این حکم نباشد.

تبصره ۳. مرتکبان جرم منشأ در صورت ارتکاب جرم پول شویی علاوه بر مجازات‌های مقرر مربوط به جرم ارتكابی به مجازات‌های پیش‌بینی‌شده در این قانون نیز محکوم خواهند شد.

بنیای مجازات در اسلام حفظ حقوق بشر است (شادمانی، ۱۳۹۵: ۲۰)؛ بنابراین باید با پول‌شویان مقابله و برخورد قاطع کرد تا حقوق بشر حفظ شود و کسی اجازه نقض این حقوق را به خود ندهد.

همان‌طور که در بخشی از مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است، اقتصاد وسیله است نه هدف. به‌عبارتی منظور این است که در اسلام از اقتصاد برای رسیدن به هدف و کارایی بهتر استفاده می‌شود. با این دیدگاه برنامه اقتصادی اسلامی فراهم کردن زمینه مناسب برای بروز خلاقیت‌های متفاوت انسانی است (منصور، ۱۳۹۸: ۲۱)؛ براین اساس باید از اقتصاد برای ایجاد شغل و امکانات مساوی و رفع نیازهای ضروری برای همگان استفاده کنیم و اجازه ندهیم افرادی فریبکار با جرائمی همچون پول شویی ضربه‌های فرهنگی و اجتماعی و از همه مهم‌تر اقتصادی بزنند و فرصت کار را از جوانان بگیرند و خط فقر مطلق را ایجاد کنند که به پشتوانه آن آسایش مردم سلب شود. به‌عبارت‌دیگر حقوق شهروندی که از بااهمیت‌ترین حق‌هاست، نقض شود.

نتیجه‌گیری

بر اساس ماده ۲ قانون مبارزه با پول‌شویی، جرم پول‌شویی عبارت است از: ۱- تحصیل، تملک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیرقانونی با علم به اینکه بطور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه ارتکاب جرم به دست آمده باشد، ۲- تبدیل، مبادله یا انتقال عوایدی به منظور پنهان کردن منشا غیرقانونی آن با علم به اینکه بطور مستقیم یا غیرمستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که وی مشمول آثار و تبعات قانونی ارتکاب آن جرم نگردد و ۳- اخفاء یا پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشا، منبع، محل، نقل و انتقال، جابجایی یا مالکیت عوایدی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در نتیجه جرم تحصیل شده باشد.

پول‌شویی از جمله پدیده‌هایی به شمار می‌رود که همگام با جهانی‌شدن و پیشرفت علم و فناوری، جامعه جهانی را در معرض تهدید و واکنش‌های مختلف منطقه‌ای و داخلی قرار می‌دهد. اصطلاح پولشویی برای نخستین بار در دهه ۷۰ میلادی در آمریکا مطرح شد. این فرایند نوعی عملیات است که در آن پول غیرقانونی حاصل از فعالیت‌های مجرمانه همچون قاچاق کالا، مواد مخدر، کلاهبرداری و... با گذر از مراحل قانونی به عنوان پولی مشروع جلوه داده می‌شود. در واقع پولشویی نوعی ساحل نجات جرایم سازمان یافته به شمار می‌رود که در عرصه‌های اقتصادی و اجتماعی آثار منفی فراوانی دارد و سبب برهم خوردن موازنه اقتصادی کشور می‌شود و لذا موضوع پولشویی همواره به عنوان یکی از آسیب‌های جدی اقتصاد کشور از سوی کارشناسان و متخصصان اقتصادی مورد توجه قرار گرفته است. مسئولین نیز بر لزوم مبارزه با پولشویی تأکید داشته و آن را یکی از موانع اصلی کارکرد درست نظام اقتصادی کشور به طور کل و نظام بانکی به طور خاص دانسته‌اند و در این که پول‌شویی از مصادیق بارز نقض حقوق شهروندی در حوزه مالی و اقتصادی می‌باشد هیچ تردیدی نمی‌توان داشت زیرا این پدیده شوم با تخریب بازارهای مالی، فرار سرمایه به صورت غیرقانونی از کشور، کاهش تقاضای پول و کاهش معینی در نرخ سالانه تولید ناخالص ملی، ورشکستگی بخش خصوصی، کاهش بهره‌وری در بخش واقعی اقتصاد، افزایش ریسک خصوصی‌سازی، تخریب بخش خارجی اقتصاد، بی‌ثباتی در روند نرخ‌های ارز و بهره و توزیع نابرابر درآمد موجب انتقال قدرت اقتصادی از دولت، بازار و شهروندان به مجرمان و سازمان‌های متخلف می‌گردد و با سلب و گرفتن فرصت شغلی از دیگران به ایجاد و گسترش فقر و بیکاری دامن می‌زند و امنیت و سلامت اقتصادی و اجتماعی شهروندان را به خطر می‌اندازد، لذا دولت‌ها باید با مبارزه با این پدیده شوم و با ایمن‌سازی اقتصاد ملی در برابر پول‌شویی به تامین و حراست از حقوق شهروندان در حوزه اقتصادی اقدام نمایند.

■ منابع

- احمدی جویباری، مهدی، ۱۳۹۵ش، «جرم پول شویی و تبیین عوامل شیوع و گسترش آن در جوامع»، مطالعات علوم سیاسی حقوق و فقه، سال دوم، شماره ۲، صفحه ۵۷ تا ۶۸؛
- اردبیلی، هاله، ۱۳۸۲ش، «پول شویی، روش‌ها و تأثیرات آن در ایران و جهان»، پژوهشنامه اقتصادی دانشگاه علامه طباطبایی، شماره ۱۰ و ۱۱، صفحه ۱۷۷ تا ۱۹۸؛
- اسماعیلی، آیت‌الله، جمشیدی‌راد، محمدصادق، فقیه‌زاده، رضا، ۱۳۹۹ش، «مبانی فقهی و حقوقی جرم‌انگاری پول شویی و پیشگیری وضعی از آن»، پژوهش و مطالعات اسلامی، شماره ۱۱، صفحه ۱ تا ۱۲؛
- بهربر، سروش، احسانی، بهمن، ۱۳۸۷ش، «نگاهی به پول شویی و پیامدهای آن»، علوم اجتماعی کارآگاه، شماره ۲، صفحه ۹۵ تا ۱۲۰؛
- پرتویی، ناصر، ۱۳۸۴ش، پول شویی، «دانش و پژوهش حسابداری»، سال اول، شماره ۲، صفحه ۳۸ تا ۴۱؛
- پروین، فرهاد، ۱۳۸۷ش، «حقوق شهروندی در سیره نبوی و در حقوق ایران»، پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، شماره ۷۲، صفحه ۸۹ تا ۱۱۸؛
- تاجیک، محمدرضا، کلانترمهرجردی، امیر، مومیوند، اسدالله، ۱۳۹۶ش، «پول شویی و راه‌های مقابله با آن»، فصلنامه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، شماره ۲۰، صفحه ۸۳ تا ۹۸؛
- تقی‌پور، سیروس، ۱۳۹۰ش، «حقوق شهروندی و قوه قضاییه ایران»، ماهنامه دادرسی، سال پانزدهم، شماره ۸۹، صفحه ۳۴ تا ۳۸؛
- رهبر، فرهاد، زال‌پور، غلامرضا، میرزاوند، فضل‌الله، ۱۳۸۲ش، «تعارف، مفاهیم، آثار و پیامدهای پول شویی»، علوم سیاسی مجلس و راهبرد، سال دهم، شماره ۳۷، صفحه ۱۵ تا ۵۸؛
- سالار کریمی، علی، ۱۳۹۸ش، «تأثیر فساد اداری بر نقض حقوق شهروندی»، فصلنامه مطالعات حقوقی، سال پنجم، شماره ۳۴، صفحه ۹۱ تا ۱۲۴؛
- شادمانی، مهدیه، ۱۳۹۵ش، «حقوق شهروندی از منظر امام خمینی (ره)»، پژوهشنامه حقوق بشری، شماره ۵، صفحه ۹ تا ۲۲؛
- شایگان، فرهاد، ۱۳۸۹ش، «آشنایی با مفهوم پول شویی در اسناد بین‌المللی و حقوق داخلی ایران»، مجله کانون وکلای دادگستری مرکز، شماره ۲۱۰، صفحه ۱۶۳ تا ۱۹۴؛
- صبوری‌دیلمی، محمدحسن، شفیعی، سعیده، ۱۳۸۸ش، «پیامدهای پول شویی و راهکارهای پیکار با آن در ایران»، اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۲۶۱ و ۲۶۲، صفحه ۲۴۴ تا ۲۵۹؛
- قانون مبارزه با پول شویی مصوب سال ۱۳۸۶ش؛

- کلینی، محمدبن یعقوب، ۱۳۶۷ش، *الکافی* جلد ۵، تحقیق علی‌اکبر فخاری، دارالکتب الاسلامیه؛
- کیانی‌زاده، حسین، یکی‌حسکویی، مرتضی، ۱۳۸۴ش، «بررسی زمینه‌های پول‌شویی و تأثیرات آن بر رشد اقتصادی در ایران»، فصلنامه پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع)، شماره ۲۷، صفحه ۶۳ تا ۹۰؛
- کیان مهر، محمدولی، (۱۳۸۳)، پولشویی (پول‌کشیف) و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی ناشی از آن، مجله اقتصاد: تعاون و کشاورزی دوره جدید، شماره ۱۵۵، صص ۵۲ تا ۵۶
- گلدوزیان، ایرج، ۱۳۹۶ش، *بایسته‌های حقوق جزای اختصاصی*، انتشارات میزان؛
- مطهری‌خواه، ذبیح، ۱۳۹۵ش، «بررسی فقهی حکم پول‌شویی از دیدگاه امام‌خمنی (ره)»، پژوهشنامه متین، سال هجدهم، شماره ۷۰، صفحه ۸۹ تا ۱۱۱؛
- منشور حقوق شهروندی ۱۳۹۵
- منصور، جهانگیر، ۱۳۹۸ش، *قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران*، نشر دوران؛
- میرزاوند، فضل‌الله، ۱۳۸۲ش، «اهمیت قانونگذاری در مبارزه با پول‌شویی»، مجلس و راهبرد، شماره ۳۷، صفحه ۲۵۳ تا ۲۶۶؛
- میرزایی، دریا، حاجی‌ده‌آبادی، محمدعلی، ۱۳۹۸ش، «بررسی مبانی فقهی جرم پول‌شویی»، فصلنامه بین‌المللی قانون‌یار، سال سوم، شماره ۱۱، صفحه ۹ تا ۲۶؛
- نصراللهی، زهرا؛ حکیمی، نداء، (۱۳۹۴)، بررسی روند حجم پول‌شویی و تاثیر آن بر مصرف در ایران: رویکرد مدل ساختاری با کاربرد نرم افزار آموس گرافیک (۱۳۵۸-۱۳۸۹)، فصلنامه اقتصاد مقداری، دوره ۱۲، شماره ۴، صص ۱۳۵ تا ۱۵۷
- یاراحمدی، حسین؛ روشن، محمد؛ بیروند، رضا، (۱۳۹۳)، حقوق شهروندی، پیشینه و جایگاه آن در مناسبات پلیس، فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی، سال ۱۱، شماره ۳۰، صص ۱۱۱ تا ۱۳۸

سایت:

police.ir